

ПРАВА ДЕТЕТА И УЧЕНИКА, ОБАВЕЗЕ И ОДГОВОРНОСТИ УЧЕНИКА

Закон о основама система образовања и васпитања ("Службени гласник РС", број 72/09,52/11 и 55/13)	
<i>Права детета и ученика</i>	Члан 103.
<i>Одељењска заједница</i>	Члан 104.
<i>Ученички парламент</i>	Члан 105.
<i>Оптерећење ученика</i>	Члан 106.
<i>Захтев за заштиту права ученика</i>	Члан 111.
<i>Обавезе ученика</i>	Члан 112.
<i>Одговорност ученика</i>	Члан 113.
<i>Васпитно-дисциплински поступак</i>	Члан 114.
<i>Васпитне и васпитно-дисциплинске мере и правна заштита ученика</i>	Члан 115.
<i>Суспензија лиценце</i>	Члан 127. С1. и С2.
<i>Одузимање лиценце</i>	Члан 128. С1. Т2)
КАЗНЕНЕ ОДРЕДБЕ	Члан 161. Члан 163. Члан 164.
<p><i>Закон о основном образовању и васпитању ("Службени гласник РС" број 55/13)</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - Члан 41(програм заштите од насиља, злостављања и занемаривања и програми превенције других облика ризичног понашања) - Члан 44 (здравствена заштита ученика у школи) - Члан 45 (социјална заштита ученика у школи) - Члан 65 (ослобађање од наставе) - Члан 66 (похваљивање и награђивање) - Члан 67 (брже напредовање ученика) - Члан 68 (ученички парламент) - Члан 69 (превоз и исхрана) 	<p><i>Закон о средњем образовању и васпитању ("Службени гласник РС", број: 55/13)</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - Члан 23 (ученичке организације у школи) - Члан 45 и 46 (похваљивање и награђивање ученика) - Члан 47 (обавезе ученика) - Члан 50 (Ослобађање од наставе физичког васпитања)
<p>Правилник о Протоколу поступања у установи у одговору на насиље, злостављање и занемаривање ("Службени гласник Републике Србије", број 30/10)</p>	

Права, обавезе и одговорност ученика основне и средње школе регулишу се и:

- Статутом, односно општим актом установе,
- правилима понашања у установи.

Законом о основама система образовања и васпитања чланом 103. прописано је да се права детета и ученика остварују у складу са потврђеним међународним уговорима, овим и посебним законима, а установа, односно сви запослени дужни су да обезбеде њихово остваривање, а нарочито право на:

- 1) квалитетан образовно-васпитни рад који обезбеђује остваривање принципа и циљева из чл. 3. и 4. овог закона;
- 2) уважавање личности;
- 3) подршку за свестрани развој личности, подршку за посебно исказане таленте и њихову афирмацију;
- 4) заштиту од дискриминације, насиља, злостављања и занемаривања;
- 5) благовремену и потпуну информацију о питањима од значаја за његово школовање;
- 6) информације о његовим правима и обавезама;
- 7) учествовање у раду органа школе, у складу са овим и посебним законом;
- 8) слободу удруживања у различите групе, клубове и организовање ученичког парламента;
- 9) подношење приговора и жалбе на оцену и на остваривање других права по основу образовања;
- 10) покретање иницијативе за преиспитивање одговорности учесника у образовно-васпитном процесу уколико права из тач. 1) до 9) овог члана нису остварена;
- 11) остваривање свих права детета и ученика, права на заштиту и на правично поступање школе према ученику и када повреди обавезу утврђену овим законом;
- 12) право на стипендију, кредит, смештај и исхрану у дому ученика, у складу са посебним законом.

Установа је дужна да обезбеди све услове за остваривање права детета и ученика из става 1. овог члана.

Ученик, родитељ, односно старатељ детета и ученика може да поднесе пријаву директору установе у случају повреде права из става 1. овог члана или непримереног понашања запослених према детету и ученику, у року од 15 дана од наступања случаја.

Директор је дужан да пријаву размотри и да, уз консултацију са учеником, родитељем, односно старатељем детета и ученика и запосленим одлучи о њој и предузме одговарајуће мере, у року од 15 дана од дана пријема пријаве.

Запослени у установи дужан је да пријави директору, односно органу управљања кршење права детета и ученика.

ОБАВЕЗЕ УЧЕНИКА

Одредбом члана 112. Закона о основама система образовања и васпитања прописане су обавезе ученика. У остваривању својих права ученик не сме да угрожава друге у остваривању њихових права.

Ученик има обавезу да:

- 1) редовно похађа наставу и извршава школске обавезе;
- 2) поштује школска правила, одлуке директора и органа школе;
- 3) ради на усвајању знања, вештина и вредносних ставова прописаних школским програмом, прати сопствени напредак и извештава о томе наставнике и родитеље, односно старатеље;
- 4) у поступку оцењивања покаже своје стварно знање без коришћења разних облика преписивања и других недозвољених облика помоћи;
- 5) не омета извођење наставе и не напушта час без претходног одобрења наставника;
- 6) поштује личност других ученика, наставника и осталих запослених у школи;
- 7) чува имовину школе и чистоћу и естетски изглед школских просторија;
- 8) стара се о очувању животне средине и понаша у складу са правилима еколошке етике.

Ученик, родитељ, односно старатељ ученика дужан је да у року од осам дана правда изостанак ученика и доставља потпуне и тачне контакт информације.

ОДГОВОРНОСТ УЧЕНИКА

Одговорност ученика прописана је чланом 113. Закона о основама система образовања и васпитања.

Са учеником који врши повреду правила понашања или се не придржава одлука директора и органа школе, **неоправдано изостане са наставе пет часова**, односно који својим понашањем угрожава друге у остваривању њихових права, школа је дужна да, уз учешће родитеља, односно старатеља ученика, појача васпитни рад активностима: у оквиру одељенске заједнице, стручним радом одељењског старешине, педагога, психолога, посебних тимова, а када је то неопходно да сарађује са одговарајућим установама социјалне, односно здравствене заштите на промени понашања ученика.

Ученик може да одговара

- за лакшу повреду обавезе утврђену општим актом школе,
- за тежу повреду обавезе која је у време извршења била прописана овим или посебним законом и
- за повреду забране из чл. 44. и 45. овог закона.

Теже повреде обавеза ученика јесу:

- 1) уништење, оштећење, скривање, изношење, преправка или дописивање података у евиденцији коју води школа или друга организација, односно орган;
- 2) преправка или дописивање података у јавној исправи коју издаје школа или орган, односно исправи коју изда друга организација;
- 3) уништење или крађа имовине школе, привредног друштва, предузетника, ученика или запосленог;
- 4) подстрекавање, помагање, давање ученику и употреба алкохола, дувана, наркотичког средства или психоактивне супстанце;
- 5) уношење у школу или другу организацију оружја или другог предмета којим може да угрози или повреди друго лице;
- 6) **понашање ученика којим угрожава властиту безбедност или безбедност других ученика, наставника и запослених у школи и које доводе до њиховог физичког и психичког повређивања;**
- 7) употреба мобилног телефона, електронског уређаја и другог средства у сврхе којима се угрожавају права других или у сврхе преваре у поступку оцењивања;
- 8) **неоправдано изостајање са наставе и других облика образовно-васпитног рада више од 25 часова у току школске године, од чега више од 15 часова након писменог обавештавања родитеља, односно старатеља од стране школе;**
- 9) **учестало чињење лакших повреда обавеза у току школске године, под условима да су предузете неопходне мере из става 1. овог члана ради корекције понашања ученика.**

За повреде из става 3. тачка 8) и 9) овог члана обавезна је поступност у изрицању мера.

Ученик, родитељ односно старатељ одговара за материјалну штету коју ученик нанесе школи, намерно или из крајње непажње, у складу са законом.

ВАСПИТНО - ДИСЦИПЛИНСКИ ПОСТУПАК

Васпитно - дисциплински поступак је прописан чланом 114. Закона о основама система образовања и васпитања.

За теже повреде обавеза ученика и за повреде забране из члана 44. и 45. овог закона школа мора водити васпитно-дисциплински поступак о ком мора бити обавештен родитељ, односно старатељ ученика.

У васпитно-дисциплинском поступку ученик, уз присуство родитеља, односно старатеља, као и сви остали учесници и сведоци морају бити саслушани и могу дати писмену изјаву.

Васпитно-дисциплински поступак покреће директор најкасније у року од 30 дана за учињене теже повреде обавеза ученика или учињене повреде забране из члана 44. и 45. овог закона и окончава се решењем. Пре доношења решења морају се утврдити све чињенице које су од значаја за доношење решења.

ВАСПИТНЕ И ВАСПИТНО - ДИСЦИПЛИНСКЕ МЕРЕ И ПРАВНА ЗАШТИТА УЧЕНИКА

Васпитне и васпитно - дисциплинске мере и правна заштита ученика прописана је чланом 115. Закона о основама система образовања и васпитања.

УЧЕНИК МОЖЕ ДА ОДГОВАРА

VII. ПРАВА ДЕТЕТА И УЧЕНИКА, ОБАВЕЗЕ И ОДГОВОРНОСТИ УЧЕНИКА		103	115
ПРАВА	103-111	ОЦЕЊИВАЊЕ	107
ОБАВЕЗЕ И ОДГОВОРНОСТИ	112-115	ОЦЕЊИВАЊЕ И НАПРЕДОВАЊЕ	108
ЗА	лакшу повреду обавезе	тежу повреду обавезе прописану овим или посебним законом	повреду забране
	□	□ 113	□ 44 □ 45
КАКО	без вођења дисциплинског поступка	води се васпитно-дисциплински поступак	води се васпитно-дисциплински поступак
ШТА	васпитна мера	васпитно-дисциплинска мера	васпитно-дисциплинска мера
КОЈА	- опомена, - укор одељењског старешине, - укор одељењског већа, у складу са општим актом школе	- укор директора, - укор наставничког већа, - за ученика средње школе искључење ученика из школе, односно школе са домом.	-(1) укор директора или укор наставничког већа, (2) премештај ученика од петог до осмог разреда у другу основну школу на основу одлуке наставничког већа, уз сагласност родитеља, односно старатеља и школе у коју прелази, (3) за ученика средње школе - искључење ученика из школе, односно школе са домом
	ВЛАДАЊЕ		109

Када малолетан ученик изврши повреду обавезе, односно забране из чл. 44. и 45. Закона, школа одмах обавештава родитеља и укључује га у одговарајући поступак.

Са учеником који врши повреду правила понашања или се не придржава одлука директора и органа школе, неоправдано изостане са наставе пет часова, односно који својим понашањем угрожава друге у остваривању њихових права, школа је дужна да, уз учешће родитеља, односно старатеља ученика, појача васпитни рад активностима: у оквиру одељенске заједнице, стручним радом одељењског старешине, педагога, психолога, посебних тимова, а када је то неопходно да сарађује са одговарајућим установама социјалне, односно здравствене заштите на промени понашања ученика.

Ако школа није претходно предузела неопходне активности из члана 113. став 1. овог закона, предузеће их пре изрицања мере.

Када предузете активности доведу до позитивне промене понашања ученика, обуставиће се поступак, осим ако је учињеном повредом забране из чл. 44. и 45. озбиљно угрожен интегритет другог лица.

Васпитно - дисциплинска мера за тежу повреду обавеза ученика и за учињену повреду забране из чл. 44. и 45. овог закона изриче се ученику након спроведеног васпитно-дисциплинског поступка и утврђене одговорности.

Васпитна и васпитно-дисциплинска мера изричу се у школској години у којој је учињена повреда обавезе ученика.

Одредбам члана 115. Закона о основама система образовања и васпитања прописано је да Закључну оцену из владања утврђује одељењско веће на предлог одељењског старешине на крају првог и другог полугодишта на основу сагледавања личности и понашања ученика у целини, процењивањем његовог укупног понашања и извршавања обавеза прописаних законом и изречених васпитних или васпитно-дисциплинских мера и њихових ефеката. Оцена из владања поправља се када дође до позитивне промене у понашању ученика.

Одредбама члана 63. Закона о основном образовању и васпитању прописано је да приликом оцењивања владања сагледава се понашање ученика у целини, имајући при том у виду и ангажовање ученика у активностима изван наставе у складу са школским програмом (слободне активности, ученичка задруга, заштита животне средине, заштита од насиља, злостављања и занемаривања и програм превенције других облика ризичног понашања, културне активности школе).

Наставничко веће доноси одлуку о васпитно-дисциплинској мери искључења ученика из средње школе, а директор решење о искључењу ученика из школе.

Ученик, његов родитељ, односно старатељ има право да поднесе жалбу школском одбору на изречену васпитно-дисциплинску меру за извршену тежу повреду обавезе ученика или за повреду забране из чл. 44. и 45. овог закона, у року од три дана од дана достављања решења о утврђеној одговорности и изреченој мери.

Школски одбор решава по жалби у року од 15 дана од дана достављања. Жалба одлаже извршење решења директора

Против другостепеног решења о изреченој мери искључења ученика из средње школе или школе са домом, ученик, његов родитељ, односно старатељ има право на судску заштиту у управном спору.

Решење школског одбора је коначно у управном поступку.

Упутство о правном средству треба да садржи две поуке и то:

право на покретање управног спора подношењем тужбе надлежном окружном суду, у року од 30 дана од дана достављања другостепеног решења и

право на подношење захтева за заштиту права ученика Министарству просвете, у року од осам дана од дана достављања другостепеног решења.

Наредног дана од дана достављања другостепеног решења ученику престаје својство ученика.

ЗАХТЕВ ЗА ЗАШТИТУ ПРАВА УЧЕНИКА

Чланом 111. Закона о основама система образовања и васпитања прописана је заштита права ученика.

Ученик, његов родитељ, односно старатељ, који сматра да су му повређена права утврђена овим или посебним законом, доношењем или недоношењем одлуке након подношења пријаве, приговора или жалбе, односно ако је повређена забрана из чл. 44. и 45. овог закона, право из члана 103. овог закона, **што утиче на статус ученика**, има право да поднесе захтев за заштиту права Министарству, у року од осам дана од дана сазнања за повреду својих права.

Ако оцени да је захтев из става 1. овог члана основан, Министарство ће у року од осам дана од дана пријема захтева да упозори школу и одреди јој примерен рок за отклањање повреде закона.

Ако школа не поступи по упозорењу из става 2. овог члана, Министарство ће одлучити о захтеву.

Захтев за заштиту права је паралелни вид заштите права ученика, а има за циљ да смањи штетну последицу насталу повредом закона.

Чланом 45. став 10. Закона о основама система образовања и васпитања Протокол поступања у установи у одговору на насиље, злостављање и занемаривање, прописује министар.

Правилником о протоколу поступања у установи у одговору на насиље, злостављање и занемаривање ("Службени гласник РС", број 30/10.), (у даљем тексту: Правилник о протоколу) прописују се садржаји и начини спровођења превентивних и интервентних активности, услови и начини за процену ризика, начини заштите од насиља, злостављања и занемаривања, праћење ефеката предузетих мера и активности.

Разврставање насиља, злостављања и занемаривања на нивое има за циљ обезбеђивање уједначеног поступања (интервенисања) установа у ситуацијама насиља и злостављања када су актери деца, односно ученици (дете - дете, ученик - ученик, дете и ученик - запослени). Исти облици насиља, злостављања и занемаривања могу да се појаве на више нивоа, али се разликују у интензитету, степену ризика, учесталости, последицама и учесницима.

ОБЛИЦИ НАСИЉА И ЗЛОСТАВЉАЊА	ФИЗИЧКО	ПСИХИЧКО	СОЦИЈАЛНО	СЕКСУАЛНО	 ТЕХНОЛОГИЈАМА ШКОЛА
ПРВИ НИВО	ударање чврга, гурање, штипање, гребање, гађање, чупање, уједање, саплитање, шутирање, прљање, уништавање ствари	омаловажавање, оговарање, вређање, ругање, називање погрдним именима, псовање, етикетирање, имитирање, "прозивање"	добацивање, подсмевање, искључивање из групе или заједничких активности, фаворизовање на основу различитости, ширење гласина	неумесно, са сексуалном поруком: добацивање, псовање, ласцивни коментари, ширење прича, етикетирање, сексуално недвосмислена гестикација	узнемиравајуће позивање, слање узнемиравајућих СМС и ММС порука
ДРУГИ НИВО	шамарање, ударање, гажење, цепање одела, "шутке", затварање, плување, отимање и уништавање имовине, измицање столице, чупање за уши и косу	уцењивање, претње, неправедно кажњавање, забрана комуницирања, искључивање, манипулисање	сплеткарење, ускраћивање пажње од стране групе (игнорисање), неукључивање, неприхватање, манипулисање, искоришћавање	сексуално додиривање, показивање порнографског материјала, показивање интимних делова тела, свлачење	оглашавање, снимање и слање видео записа, злоупотреба блогова, форума и чествовања, снимање појединача против њихове воље, снимање насилних сцена, дистрибуирање снимака и слика
ТРЕЋИ НИВО	туча, давлeње, бацање, проузроковање опекотина и других повреда, ускраћивање хране и сна, излагање ниским температурама, напад оружјем	заstraшивање, уцењивање уз озбиљну претњу, изнуђивање новца или ствари, ограничавање кретања, навођење на коришћење наркотичких средстава и психоактивних супстанци, укључивање у деструктивне групе или организације	претње, изолација, малтретирање групе према појединцу или групи, организовање затворених група (кланова), које за последицу има повређивање других	завођење од стране одраслих, подвођење, злоупотреба положаја, навођење, изнуђивање и принуда на сексуални чин, силовање, инцест	снимање насилних сцена, дистрибуирање снимака и слика, дечија порнографија

РАЗВРСТАВАЊЕ: ИНТЕНЗИТЕТ, СТЕПЕН РИЗИКА, УЧЕСТАЛОСТ, ПОСЛЕДИЦЕ, УЧЕСНИЦИ?

Ради уједначеног и примереног поступања, установа у превенцији и интервенцији на насиље, злостављање и занемаривање, општим актом утврђује као лакше повреде обавеза ученика:

- понављање насилног понашања са првог нивоа када васпитни рад није делотворан;
- насилно понашање са другог нивоа када појачани васпитни рад није делотворан.

Насилно понашање са трећег нивоа може да буде третирано као тежа повреда обавеза и као повреда забране утврђене Законом, у зависности од околности (последике, интензитет, учесталост, учесници, време, место, начин и др.), што процењују тим за заштиту и директор.